

Evaluation and Analysis of Dehyaris Performance for Tourism Development in the Central District of Mashhad¹

Seyedjavad Ahmadi Meybadi

PhD student in Geography and Rural Planning, Department of Human Geography, Islamic Azad University, Mashhad Branch, Mashhad, Iran

Mohammadali Ahmadian

Associate Professor, Department of Human Geography, Islamic Azad University, Mashhad Branch, Mashhad, Iran

Hamid Jafari

Associate Professor, Department of Human Geography, Islamic Azad University, Mashhad Branch, Mashhad, Iran

Received: 3 October 2022

Revised: 7 January 2023

Accepted: 9 January 2023

Abstract

Today, tourism is recognized as a key approach for socio-economic and physical development in rural areas. Meanwhile, one of the underlying pillars of tourism development is tourism management, which plays a key role in coordinating tourism development activities. Therefore, the purpose of this study is to investigate the performance of Dehyaris (village council offices) with respect to tourism development in the central district of Mashhad. This is an applied study that adopts a descriptive-analytical method. The statistical population included 12 villages that are home to 7886 households. The sample size was determined using the Cochran formula with an error of 0.05% ($n=367$ households). GIS and SPSS software and the VIKOR multi-criteria decision-making model were utilized to investigate the findings. The results of the variance test with a significance level of 0.03 for reducing unemployment and employment development index, 0.03 for income growth index, and 0.04 for investment incentive index, which are less than 0.05, suggest a significant difference

1. This article is an excerpt from the first author's doctoral dissertation submitted to the Islamic Azad University, Mashhad Branch.

2. Corresponding Author. Email: hmadian@ferdowsi.um.ac.ir

©2024 The author(s). This is an open access article under the CC BY license: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

How to cite this article: Ahmadi Meybadi, S., Ahmadian, M. and Jafari, H. (2026). Evaluation and Analysis of Dehyaris Performance for Tourism Development in the Central District of Mashhad. *Journal of Geography and Regional Development*, 24(1), 129-162. Doi: 10.22067/jgrd.2023.79039.1196

in the average performance of Dehyarans (village chiefs) in terms of tourism development in the studied villages. Still, according to the results of the VIKOR model, the villages of Farmad, Amirabad, and Doostabad are among the villages where Dehyarans outperformed other villages thanks to their tourist attractions, geographical location, and proximity to Mashhad. However, in villages such as Tabadkan, Gush, and Jang, driven by factors such as distance from Mashhad and main roads, Dehyarans had a relatively poor performance compared to similar villages. According to the findings, possible solutions may include reviewing the duties of Dehyarans, forming various local groups, training Dehyarans, especially in terms of tourism, and raising awareness among rural communities, among other things.

Keywords: Management, Village, Tourism Development, Central District, Mashhad.

ارزیابی و تحلیل عملکرد دهیاری‌ها در جهت توسعه گردشگری در بخش مرکزی شهرستان مشهد^۱

سیدجواد احمدی‌میبیدی (دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، گروه جغرافیای انسانی، واحد مشهد،

دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران)

jam.sb.un1395@gmail.com

محمدعلی احمدیان (دانشیار گروه جغرافیای انسانی، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران، نویسنده

مسئول)

hmadian@ferdowsi.um.ac.ir

حمید جعفری (دانشیار گروه جغرافیای انسانی، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران)

jafari1421@mshdiau.ac.ir

چکیده

امروز از گردشگری به‌عنوان رویکردی مناسب برای توسعه اجتماعی-اقتصادی و کالبدی در مناطق روستایی یاد می‌شود. درعین‌حال از مهم‌ترین ارکان توسعه گردشگری، مدیریت گردشگری است که نقشی مهم در هماهنگی فعالیت‌های توسعه گردشگری بر عهده دارد. ازاین‌رو هدف پژوهش حاضر بررسی و تحلیل عملکرد دهیاری‌ها در جهت توسعه گردشگری در بخش مرکزی شهرستان مشهد است. تحقیق حاضر از نظر روش‌شناسی توصیفی-تحلیلی و از لحاظ هدف، از نوع تحقیق کاربردی است. دوازده روستای منتخب دارای ۷۸۸۶ خانوار هستند. با توجه به اینکه خانوارها در روستاهای مورد مطالعه به‌عنوان جامعه آماری (۷۸۸۶ خانوار) است، حجم نمونه با توجه به فرمول کوکران و با خطای ۰/۰۵ درصد معادل ۳۶۷ خانوار تعیین گردید. برای تحلیل یافته‌ها از نرم‌افزار GIS و SPSS و مدل تصمیم‌گیری چندمعیاره **vikor** استفاده شده است. نتایج آزمون آنالیز واریانس با میزان معناداری برای شاخص کاهش بیکاری و توسعه اشتغال ۰/۰۳، شاخص تلاش به‌منظور افزایش درآمد ۰/۰۰ و برای شاخص تشویق به سرمایه‌گذاری ۰/۰۴ که کمتر از مقدار ۰/۰۵ است، نشان می‌دهد، تفاوت میانگین

۱. این مقاله مستخرج از رساله دکتری نویسنده اول در دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد است.

نشریه جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، سال بیست‌و‌چهارم، شماره ۱، بهار ۱۴۰۵، شماره پیاپی ۵۴ صص ۱۶۲-۱۲۹

تاریخ تصویب: ۱۴۰۱/۱۰/۱۹

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۱/۱۰/۱۷

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۷/۱۱

عملکرد دهیاران در جهت توسعه گردشگری به تفکیک روستاهای مورد مطالعه معنادار و مورد پذیرش قرار می‌گیرد. درعین حال نیز با توجه به نتایج مدل ویکور، روستاهای فارمد، امیرآباد و دوست‌آباد جزو روستاهایی هستند که عملکرد دهیاران در آن‌ها به علت جاذبه‌های گردشگری، موقعیت جغرافیایی و نزدیک بودن شهر مشهد بهتر از سایر روستاهاست و اما در روستاهای چون تبادکان، گوش و جنگ به علت فاصله بیشتر از شهر مشهد و راه‌های اصلی سبب شده است که در زمینه عملکرد دهیاران در این روستاها و روستاهای مشابه عملکرد نسبتاً نامناسب‌تری داشته باشند. با توجه به یافته‌ها، راهکارهایی شامل: بازنگری در وظایف دهیاری‌ها، تشکیل گروه‌های مختلف محلی، آموزش دهیاران به‌خصوص در راستای گردشگری، افزایش آگاهی اجتماعات روستایی و غیره پیشنهاد می‌شود.

واژگان کلیدی: مدیریت، روستا، توسعه گردشگری، بخش مرکزی، مشهد.

۱. مقدمه

اهمیت مناطق روستایی و نقش حیاتی آن در توسعه و پیشبرد کشورهای درحال توسعه بر هیچ کسی پوشیده نیست و به باور کارشناسان، تحقق این امر بیش از هر چیزی در گرو توسعه منابع انسانی است. با توجه به نقش و اهمیت عامل نیروی انسانی در توسعه اقتصادی و لزوم استفاده بهینه از این منبع تجدیدشدنی ضروری است که هم تخصیص کاری صورت گیرد، هم روستاییان بتوانند از امکانات، توانائی‌ها و استعداد بالقوه نیروی کار بهره‌برداری کنند (میرزایی و شهیدی، ۱۳۸۶، ص. ۱۱-۱). با این حال معیشت مردم مناطق روستایی با چالش‌های اقتصادی و اجتماعی همراه است که نیاز به تحقیقات نظری و علمی کاربردی برای بهبود سیاست‌های مدیریت توسعه روستایی دارد (آتکوچیونینه^۱، ۲۰۱۸، ص. ۱۴۳). برای استفاده بهینه از منابع موجود و دستیابی به پایداری توسعه روستایی، داشتن اطلاعات در مورد مشکلات استفاده از منابع، روندهای مدیریت و وضعیت وقوع آن بسیار اهمیت دارد. با انجام این کار، می‌توان گزینه‌های مناسب برای مدیریت روستایی را تعیین کرد و برنامه‌ریزی استفاده از منابع آن را تنظیم

کرد (واسی^۱، ۲۰۲۰؛ کازگروو و لاکس^۲، ۲۰۱۵، ص. ۴۸۲۵)، لذا امروزه یکی از اهداف جهانی و ملی برای رسیدن به توسعه روستایی مبحث مدیریت روستایی است. بنابراین بحث مدیریت روستایی (دهیاری‌ها) می‌تواند نقش بسیاری مهمی در اجرای فعالیت توسعه روستایی به دنبال داشته باشد.

مدیریت روستایی در کشور ایران سابقه بسیار طولانی دارد و تحولات گسترده ای را پشت سر گذرانده است. این تحولات از پذیرش رسمی کدخدا به عنوان مدیر روستا در دوران مشروطیت آغاز شده و پس از پشت سرگذاشتن تجربیات برخاسته از اصلاحات ارضی در دهه چهل و اواخر دهه پنجاه به سازمان اجرایی به نام «دهیاری» به مسئولیت «دهیار» انجامیده است (سربرقی مقدم، ۱۳۹۴، ص. ۱۱۹). تأسیس دهیاری در روستاها را می‌توان نقطه عطفی در تاریخ مدیریت روستایی به شمار آورد؛ زیرا هنگام دخالت دولت در مدیریت روستاها و تأسیس انجمن ده، همواره مدیریت آنها بر عهده انجمن یا شورای ده بوده است. با تأسیس دهیاری، افزون بر شورای روستا به عوامل قانونگذار و تصویب کننده برنامه های توسعه روستایی، مدیریت اجرایی امور روستا نیز بر عهده دهیاری ها گذاشته شده است (احمدوند، ۱۳۹۳، ص. ۲۴). با این وصف مدیریت روستایی دارای یک سازوکار و مفهوم کلی سازنده است که الزاماً دهیاران به عنوان مدیران جدید روستا با عنایت به اهتمام دولت و مشارکت و خودیاری مردم باید قادر باشند تا در این راستا گامی مؤثر بردارند (عنابستانی و همکاران، ۱۳۹۳، ص. ۶۰). از طرف دیگر، عملکرد مطلوب و غایی دهیاری ها به معنی برنامه ریزی برای روستا، سازماندهی اقدامات توسعه ای و هماهنگی و نظارت بر اقدامات انجام شده است؛ به طوری که فرآیند توسعه پایدار روستایی را به نحوی تقویت کنند که در سطح متعارف جامعه، زمینه و محیط مناسبی برای زندگی راحت تر و کارآمدتر روستائیان به تناسب ویژگی های اجتماعی و اقتصادی و حیات مجدد زندگی جمعیت روستایی کشور را که حدود ۲۶ درصد از جمعیت کل کشور بوده را فراهم نمایند (استعلاجی و همکاران، ۱۳۹۰، ص. ۱۶). بنابراین دهیاری ها به عنوان متولیان امر مدیریت روستایی نقش مهمی

1. Wassie.

2. Cosgrove & Loucks

در معرفی و شناساندن جامع و واقعی روستاها به کارآفرینان و سرمایه‌گذاران دارند. آنها می‌توانند با تهیه لیستی از ظرفیت‌ها و جذابیت‌ها و محدودیت‌ها و تنگناها در معرفی روستاها به گردشگران نقش مؤثری داشته باشند و با ایجاد بسترسازی و مشارکت با مردم محلی، زمینه جذب سرمایه‌گذاری در ظرفیت‌های توسعه گردشگری را فراهم کنند (صفری‌علی‌اکبری و همکاران، ۱۳۹۳، ص. ۵۴؛ بساک و دین‌پرست، ۱۳۹۹، ص. ۲۷۰؛ اروجی و همکاران، ۱۳۹۷؛ نوری‌زمان‌آبادی و امینی‌فسخودی، ۱۳۸۶، ص. ۲۶۵). درعین حال نیز از مهم‌ترین ارکان توسعه گردشگری، مدیریت گردشگری است که نقشی مهم در هماهنگی فعالیت‌های توسعه گردشگری بر عهده دارد. گردشگری روستایی نیز به‌عنوان یک مجموعه اجتماعی و اقتصادی و زیست‌محیطی با ابعادی پیچیده و مرتبط با هم نیازمند مدیریتی توانا و آگاه به مسائل روستایی و گردشگری است. در حال حاضر عمده روستاهای گردشگری‌پذیر این بخش با مشکلات متعددی از قبیل: عدم دسترسی مناسب، عدم وجود امکانات و خدمات مورد نیاز گردشگران، عدم وجود تبلیغات و غیره، چندان از آثار مثبت گردشگری بهره‌مند نگردیده و گاهی منجر به آلودگی محیط زیست گردیده و به دنبال آن نارضایتی ساکنین را به دنبال داشته است. با توجه به فقدان مدیریت گردشگری در سطح روستا در حال حاضر در این زمینه تنها دهیاران به‌عنوان مدیران محلی قادر به ایفای نقش در این زمینه هستند. درعین حال نیز با توجه به اینکه در سال‌های اخیر به علت ضعف مدیریت و عقب ماندگی روستاها شاهد افزایش مهاجرت در منطقه هستیم، و با توجه به گردشگری‌پذیر بودن منطقه به دلیل وجود بارگاه ملکوتی امام رضا (ع) از این رو هدف پژوهش حاضر بررسی و تحلیل عملکرد دهیاری‌ها در جهت توسعه گردشگری در بخش مرکزی شهرستان مشهد است. سؤال پژوهش این است که تا چه حد عملکرد دهیاری‌ها در جهت توسعه گردشگری در بخش مرکزی شهرستان مشهد موفق بوده است و کدام روستاها در این زمینه عملکرد بهتری داشته‌اند؟

۲. پیشینه پژوهش

اگرچه در سال‌های اولیه بعد از پیروزی انقلاب اسلامی ایران تشکیلات گوناگونی با عناوین مختلف شورای اسلامی، خانه همیار و دفتر عمران روستایی در روستاها شکل

گرفت، ولی فقدان نظام واحد مدیریتی و ناپایداری آن نهادها از مهم ترین ویژگی های آنها بود. بعد از سال ها آزمون و خطا، بالاخره برای اداره امور روستاها از جانب دولت در سال ۱۳۷۵ قانون شوراها و در سال ۱۳۷۷ قانون تشکیل دهیاری های خودکفا به تصویب رسید و اداره امور روستاها به دهیاری ها واگذار شد (رستمی و همکاران، ۱۳۹۳، ص. ۱۰۴). مطالعات مختلفی راجع به مدیریت روستایی و نقش دهیاری ها در توسعه گردشگری صورت گرفته است که در جدول (۱) به تعدادی از آنها اشاره شده است.

جدول ۱- پیشنهاد پژوهش

مأخذ: نگارندگان با استفاده از منابع قابل دسترس، ۱۴۰۰

نام پژوهشگر	سال	عنوان پژوهش	نتایج پژوهش
ایمانی	۱۴۰۱	«الگوی مدیریتی در ژئوتوریسم؛ با تأکید بر کارآفرینی در نواحی روستایی (مورد: شهرستان محلات)»	پژوهش حاضر به این نتیجه رسیده است که الگوی مدیریت درست همراه با جامعه بومی به ویژه روستاها قادر است با بهره برداری سازمان یافته به کمک رویکردهای علمی، آگاهانه و احداث زیرساخت های گردشگری نه چندان پرهزینه توسعه پایدار روستاها و نواحی را به ویژه در زمینه اشتغال زایی و تثبیت جمعیت روستایی به ارمغان آورد.
خزایی و همکاران	۱۴۰۰	«مدیریت محلی و نقش آن در توسعه زیست محیطی فضاهای دارای توان های اکوتوریسمی (مورد: دهستان برغان، شهرستان ساوجبلاغ)»	نتایج بیانگر این است مدیریت محلی با کارکردهایی که دارد اگر وظایف خود را درست انجام دهد می تواند باعث توسعه زیست محیطی روستاها شود. این نکته می تواند زمینه ساز جذب طبیعت گردهای آگاه و علاقه مند به جاذبه های روستایی و محیط های طبیعی این فضاها با رعایت اصول زیست محیطی شود.
منشی زاده و همکاران	۱۳۹۳	«دهیاری ها و نقش آن در مدیریت توسعه گردشگری روستایی»	پژوهش حاضر به این نتیجه رسیده است که در زمینه توانمندی مدیران محلی نیازمند ارائه شیوه های نوین و علمی مدیریتی و تدوین برنامه های هدف گذاری شده است که بتواند نواحی روستایی را به عنوان یک بازار هدف مهم برای گردشگران داخلی و خارجی مطرح نماید.

نام پژوهشگر	سال	عنوان پژوهش	نتایج پژوهش
سربرقی مقدم و همکاران	۱۳۹۲	«نقش دهیاران در توسعه گردشگری پایدار روستایی (مطالعه موردی: روستاهای بخش طرقله)»	نتایج به دست آمده از آزمون رگرسیون بیانگر تأثیر مثبت عملکرد دهیار بر توسعه گردشگری پایدار است. همچنین براساس تحلیل خوشه‌ای از بین ده روستای نمونه، روستای جافرق بالاترین عملکرد دهیار و پایدارترین روستا از لحاظ توسعه گردشگری پایدار است.
سقایی و جوانبخت قهفرخی	۱۳۹۱	«تحلیلی بر عملکرد مدیریت روستایی در رابطه با گردشگری - با تأکید بر توسعه پایدار»	به این نتیجه رسیده است که مدیریت روستایی پیونددهنده، مزیت نسبی مکان (روستا) و منابع موجود و امر توسعه و مدیریت گردشگری روستایی، می‌تواند با در نظر گرفتن سازگاری با محیط طبیعی و انسانی و جلوگیری از افت کیفیت آن عامل اساسی در دستیابی به گردشگری پایدار و اهداف مدنظر آن باشد.
قنبری	۱۳۸۷	«گردشگری روستایی، رویکردی جدید در مدیریت روستایی کشور»	به این نتیجه می‌رسد که گردشگری می‌تواند در زمینه حفظ و یا تجدید منابع طبیعی و محیط زیست روستاها آثار مثبت داشته باشد ولی اگر بدون برنامه و مدیریت صحیح و اصولی پیگیری شود، می‌تواند عامل آسیب‌رسان به مناطق روستایی و منابع آن باشد.
سیدعلی پور و همکاران	۱۳۸۹	«مدیریت گردشگری روستایی و نقش آن در توسعه روستایی»	به این نتیجه می‌رسد که در توسعه گردشگری روستایی، بخش دولتی و بخش خصوصی و حتی مدیران محلی شوراهای اسلامی می‌توانند براساس موقعیت روستاها برنامه‌ها و طرح‌های مناسب را طراحی نمایند تا هم گردشگران به سیر و سیاحت بپردازند و از نظر اشتغال و درآمدزایی هم در روستاها مؤثر واقع شوند.
جوان و سقایی	۱۳۸۳	«نقش گردشگری روستایی در توسعه منطقه ای - با تأکید بر مدیریت روستایی»	به این نتیجه می‌رسد که گردشگری روستایی اهرم ایجاد تعداد زیادی از فعالیت‌های اقتصادی است، ولی در صورتی امکان‌پذیر است که با بهره‌گیری از مدیریت روستایی مطلوب و بهینه هدایت شود تا زمینه‌های شکل‌گیری گردشگری پایدار روستایی مهیا شود.
وی‌لند و همکاران ^۱	۲۰۲۱	«آیا گردشگری روستایی می‌تواند	این پژوهش به این نتیجه رسیده است که مدیریت محیط‌های گردشگری بهتر بوده است، لذا مدیران تمایل بیشتری به حفظ

سال بیست و چهارم ارزیابی و تحلیل عملکرد دهیاری ها در... ۱۳۵			
نام پژوهشگر	سال	عنوان پژوهش	نتایج پژوهش
		موجب تقویت حفاظت از تنوع زیستی شود و بر تصمیمات مدیریتی کشاورزان اثر بگذارد؟ ^۱	محیط‌های دارای گردشگری روستایی دارند. به دلیل ارزش‌های ذاتی و سودمند به‌عنوان مهم‌ترین منبع درآمد اقتصادی.
اورکیا-گرانده و همکاران ^۳	۲۰۲۱	«ایجاد توازن با منطق: سنجش عملکرد و تلاش‌های توسعه پایدار یک سازمان غیرانتفاعی در مناطق روستایی اتیوپی» ^۲	این پژوهش به این نتیجه رسیده است که پیشرفت در اندازه‌گیری عملکرد ممکن است به بهبود اقتصادی اجتماعی و وضعیت کشاورزی و تغذیه‌ای در منطقه کمک کند و علاوه بر این، تجزیه و تحلیل بهبود یافته از عملکرد سبب پایداری در منطقه روستایی می‌شود.
کونیا و همکاران ^۵	۲۰۲۰	«کارآفرینان در گردشگری روستایی: آیا انگیزه‌های سبک زندگی به شکل‌گیری شیوه‌های مدیریتی‌ای کمک می‌کنند که زیست‌بوم‌های کارآفرینی پایدار را تقویت می‌کنند؟» ^۴	این پژوهش به این نتیجه رسیده است که کارآفرینان گردشگری تنها با شیوه‌های مدیریت صحیح می‌توانند در کسب و کارهای گردشگری به موفقیت برسند و استراتژی‌هایی چون مدیریت سرمایه‌گذاری در کشاورزی بیولوژیکی، مدیریت صحیح زیست‌محیطی، یا تنظیم چندگانه ارزش فرهنگ محلی در موفقیت کسب و کارهای گردشگری مؤثر هستند.
تولا و همکاران ^۷	۲۰۲۰	«بازده سرمایه‌گذاری در کشاورزی اجتماعی: راهبردی برای توسعه	در تحقیق خود به این نتیجه رسیدند که تجزیه و تحلیل مدیریت پروژه‌ها و شرایطی که در آن فعالیت توسعه روستایی انجام می‌شود، ضروری است.

1. Can rural tourism stimulate biodiversity conservation and influence farmer's management decisions?
2. Balance with logic-measuring the performance and sustainable development efforts of an NPO in rural Ethiopia
3. Urquíá Grande & et al
4. Entrepreneurs in rural tourism: Do lifestyle motivations contribute to management practices that enhance sustainable entrepreneurial ecosystems
5. Cunha & et al
6. Tulla & et al

نام پژوهشگر	سال	عنوان پژوهش	نتایج پژوهش
		پایدار روستایی در کاتالونیای روستایی ^۱	
ورلی و همکاران ^۳	۲۰۱۳	«چالش‌های مدیریت پایداری در مقاصد گردشگری ^۲ »	این مقاله به دنبال یک مدل مدیریت گردشگری پایدار برای مقاصد گردشگری مناسب در چهار مقصد گردشگری سوئیس است. در نتیجه روش روند سیستماتیک، نظارت ساده و مشارکت بر دیگر روش‌ها برتری دارد.
واسکس د لا توره و همکاران ^۵	۲۰۱۲	«ماهیت و ویژگی‌های گردشگری روستایی پایدار ^۴ »	این مقاله به تفکری بر گردشگری پایدار روستایی با تأکید بر ویژگی‌های اساسی آن است و به تجزیه و تحلیل مفاهیم مانند گردشگری و محیط زیست روستایی، بهبود برنامه‌ریزی و مدیریت گردشگری به‌طور کلی، و گردشگری روستایی به‌طور خاص می‌پردازد.
پارک و یون ^۷	۲۰۱۱	«توسعه شاخص‌های ارزیابی گردشگری روستایی پایدار ^۶ »	این مطالعه به منظور تعیین شاخص‌های اندازه‌گیری توسعه گردشگری روستایی پایدار از طریق تکنیک دلفی و روش فرآیند تحلیل سلسله‌مراتبی است. در مجموعه ۳۳ شاخص توسعه گردشگری روستایی پایدار در چهار بعد انتخاب شده که می‌تواند در مدیریت گردشگری روستایی مفید باشد.

مروری بر پژوهش‌های انجام شده در زمینه مدیریت دهیاران بیانگر این است که نهاد دهیار از زمان تشکیل تاکنون دارای آثار مثبت اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی در سطح روستا بوده است؛ هرچند در این راه با چالش‌ها و مشکلات زیاد همراه است. از طرفی مطالعات انجام شده پیرامون نقش و عملکرد دهیاری‌ها در توسعه گردشگری بسیار محدود و ناچیز است. در هیچ یک از پژوهش‌های پیشین به فعالیت و عملکرد دهیاری‌ها از دیدگاه و منظر توسعه گردشگری

1. The return on investment in social farming: a strategy for sustainable rural development in rural Catalonia

3. Challenges of sustainability management in tourism destinations

4. Wehrli & et al

5. The nature and characteristics of sustainable rural tourism

6. Vazquez de la Torre & et al

7. Developing sustainable rural tourism evaluation indicators

8. Park & Yoon

توجه نشده است. از این رو پژوهش حاضر با نگاهی به تحقیقات پیشین سعی دارد با رویکردی جامع فعالیت‌ها و عملکرد دهیار را باتوجه به ابعاد اصلی توسعه گردشگری که همانا پایداری اقتصادی، اجتماعی و کالبدی- زیست‌محیطی است، براساس نظرسنجی از روستاییان مورد ارزیابی و بررسی قرار دهد.

۳. مبانی نظری

مدیریت روستایی درواقع فرایند سازمان‌دهی، هدایت جامعه و محیط روستایی از طریق شکل دادن به سازمان‌ها و نهادها است. این سازمان‌ها و نهادها وسایل تأمین هدف‌های جامعه روستایی هستند (رضوانی، ۱۳۸۳). هدف تمرکز روی مدیریت روستایی تعریف مقررات، رویه‌ها و فناوری‌ها است و اینها براساس مفاهیم ضمنی رابطه بین انسان‌ها و ماهیتی که هنجارها، ارزش‌ها و روابط قدرت را که بر ساختارهای مدیریتی حاکم است شکل می‌دهند، اما عموماً از فرایند مذاکره بین بازیگران درگیر در پروژه توسعه حذف می‌گردند (ریست و همکاران^۱، ۲۰۰۷، ص. ۲۴). بنابراین صاحب‌نظران توسعه روستایی معتقدند که برای تحقق توانمندسازی جامعه روستایی به‌منظور افزایش توانایی تصمیم‌گیری مدیریت روستایی، باید از داخل جامعه محلی شروع کرد و عوامل بیرونی می‌توانند به شکل تسهیل‌گری ایفای نقش کنند (کاسترو-آرسه و ون‌کلی^۲، ۲۰۲۰، ص. ۵۴-۴۵؛ عطایی و همکاران، ۲۰۲۰، ص. ۱۱۰). این مفهوم گسترده از مدیریت روستایی علاوه بر اینکه مشکلات رسیدگی به امور مربوط به روستا را بیان می‌کند، چگونگی مواجهه مطلوب با روستا و مدیریت روستایی را برای کارشناسان و متخصصین در محورهای یاد شده آشکار می‌سازد (مهدوی، ۱۳۹۱، ص. ۳). نقش مدیر توسعه روستایی را می‌توان به‌طور دقیق در فعالیت‌های دوگانه آنها توصیف کرد؛ اولاً، هنگامی که آنها نوآوری‌هایی را پیشنهاد می‌دهند که تغییرات مناطق روستایی را افزایش می‌دهد. ثانیاً، هنگامی که آنها برای انجام نوآوری با گروه‌های اقدام محلی، نهادهای خودگردان و جوامع روستایی به‌منظور افزایش کارایی ساکنان روستایی و مدیریت شهروندی با یکدیگر همکاری می‌کنند. لذا باتوجه به اهمیت

1. Rist & et al

2. Castro-Arce & Vanclay

وظایف مدیران توسعه روستایی در سطح محلی در جدول (۲) به بررسی وظایف خاص مدیران توسعه روستایی در سطح محلی پرداخته شده است.

جدول ۲- وظایف خاص مدیران توسعه روستایی محلی و مشاوران توسعه روستایی در سطح منطقه
 مأخذ: (عالم، ۲۰۰۹؛ وایدیاناثان، ۲۰۱۱؛ وانتیلو، ۲۰۱۲؛ سویرامانیام، ۲۰۱۳؛ زهو و همکاران، ۲۰۲۰؛ توماشوک، ۲۰۱۷)^۱

وظایف خاص مدیران توسعه روستایی در سطح محلی
۱. تغییرات کمی و کیفی مدیریت روستایی شامل ساکنان محلی و مؤسسات
۲. مدیریت شبکه‌ها و سازمان‌های شبکه‌ای بازیگران توسعه روستایی
۳. برنامه‌ریزی و سازماندهی ارائه خدمات عمومی به ساکنان روستایی
۴. اداره اتحادیه اروپا و حمایت ملی از بازیگران توسعه روستایی
۵. وظایف خاص مدیران توسعه روستایی در سطح محلی
۶. سازماندهی دوره‌ها و سمینارهای آموزشی برای جوامع روستایی و متخصصان دولت محلی
۷. برای حل تعارضات اجتماعی در مناطق روستایی و انجام کارهای پیشگیرانه، برای تقویت احساس اجتماع و شهروندی
۸. کمک به کاهش فقر روستایی
۹. ترویج مشارکت اجتماعی و افزایش کارآفرینی در بین ساکنان روستایی
۱۰. آغاز ایجاد جوامع روستایی و سازمان‌های مشارکتی
۱۱. شروع و آماده‌سازی پروژه‌ها برای توسعه اقتصادی اجتماعی روستایی، اجرای نوآوری‌های اجتماعی
۱۲. برای ارزیابی سرزندگی مناطق روستایی - جمع‌آوری داده‌ها در مورد مناطق محلی منابع (اجتماعی، اقتصادی، زیست‌محیطی، فرهنگی)، تجزیه و تحلیل و ارزیابی آنها، اجرای نظارت آنها
۱۳. برای اجرای نظرسنجی‌های نیازهای ساکنان، اطلاعات مربوط به مردم در مورد منطقه به جامعه و غیره.

جدول (۲) نقش چندمنظوره مدیران توسعه روستایی محلی را آشکار می‌کند. این فهرست ارائه شده محدود نیست، اگرچه فعالیت‌های اصلی مدیران توسعه روستایی را نشان می‌دهد. لازم

1. Alam, 2009; Vaidyanathan, 2011; Vanthillo, 2012; Subrahmanyam, 2013; Zeho et al, 2020; Tomashuk, 2017

به ذکر است که نقش این متخصصان بسته به فعال یا غیرفعال بودن آنها و وضعیت منطقه خاص روستایی متفاوت است (گوئا^۱، ۲۰۰۹، ص. ۲۳).

هنگام بحث در مورد نقش مدیران توسعه روستایی باید درک کرد که از آنها انتظار می رود به طور مداوم وضعیت مناطق روستایی را تجزیه و تحلیل کنند، همچنان با محققان و سیاست گذاران ملی تماس و مشورت داشته باشند. علاوه بر این، آنها باید در تحقیقات تجربی شرکت کنند تا بتوانند به متخصصان دولت محلی، جوامع روستایی و گروه های مشارکت در مورد حوادث نامطلوب یا تغییر شرایط هشدار دهند. علاوه بر این، آنها باید به مبارزه با احساس عدم اعتماد کمک کنند و بتوانند مشکلات خاصی را که باید حل شوند شناسایی کنند. به طور خلاصه، نقش و وظایف مدیران توسعه روستایی باید جنبه های فعالیت ذیل را پوشش دهد:

۱. کمک به افراد توسعه روستایی در تجزیه و تحلیل وضعیت فعلی و مطلوب آینده؛
۲. ارائه دانش بیشتر، کمک به ساماندهی دانش فعلی و درک ماهیت مشکلات و همچنین ارزیابی و بهبود مهارت های شکل گیری نظری و پذیرش راه حل های مختلف؛
۳. کمک به کسب دانش و مهارت های مناسب در رابطه با یافتن راه حل مشکلات و نتایج آنها؛

۴. افزایش انگیزه موضوعات توسعه روستایی در حین اجرای راه حل انتخاب شده.
۵. اگر مدیران توسعه روستایی می خواهند عملکردهای خود را پیاده کنند، در کار خود احساس ثبات کنند و با موفقیت رقابت کنند، باید دانش را به طور دائم ارتقا دهند و این دانش را در کار خود به کار گیرند. انباشت دانش در طول زندگی تبدیل به یک فرایند یادگیری می شود (آچوارنا^۲، ۲۰۰۴، ص. ۲۱۴)

مثلاً در برنامه ریزی کشور فرانسه نقش مدیریت در مناطق روستایی به عنوان یک مکانیسم احیای درونزا و بلندمدت روستایی با هدف حل عدم توازن توسعه سرزمینی ایجاد شده است. در کشور آمریکا در دوره دهه ۱۹۶۰، نقش مدیران روستایی در استراتژی صنعتی شدن روستاها

1. Goea

2. Atchoarena

برای تشویق انتقال سرمایه به مناطق روستایی به عنوان وسیله‌ای برای ایجاد اشتغال، کاهش نرخ فقر و به طور کلی کاهش شرایط اقتصادی نسبتاً در مناطق روستایی ایالات متحده مطرح شد (لیو و همکاران^۱، ۲۰۲۰، ص. ۱۹۲۴). در کره جنوبی برای حل عدم توازن بین توسعه صنعتی و کشاورزی و فرار از فقر روستایی، از مدیران صاحب دانش و فن استفاده کردند (چن و همکاران^۲، ۲۰۰۶، ص. ۲۱۴؛ ژنگ^۳، ۲۰۰۶، ص. ۱۴؛ پیاو^۴، ۲۰۱۱، ص. ۱۱). همچنین از زمان اصلاح و گشایش در ۱۹۷۸ در چین، تغییرات قابل توجهی در مدیریت سیستم منطقه‌ای شهری-روستایی مانند رشد اقتصادی، حاکمیت روستایی، تغییر کاربری زمین، اصلاح سیستم زمین، گذار اجتماعی و فرهنگی رخ داده است (لیو، ۲۰۰۷، ص. ۷۳). بنابراین در این کشور مجموعه‌ای از سیاست‌ها یا استراتژی‌های تشدیدکننده با وظایف سیاسی خاص برای ترویج مدیریت تحول روستایی وضع شد. از دیدگاه دیگر، جذب سرمایه‌گذاری توسط مدیران محلی در مناطق روستایی در یک بازه زمانی ۳ تا ۱۵ سال می‌تواند به شکل‌گیری پایدار سرمایه منجر شده و به انتقال تکنولوژی و ایده‌های جدید که نتیجه آنها افزایش تولید، توسعه زیرساخت‌ها و صنایع محلی، بهره‌وری و ارتقای درآمد و کارآفرینی روستایی بینجامد (کرامون تاوبادل و همکاران^۵، ۲۰۰۹، ص. ۱۴۲). در کشور انگلیس مدیران با افزایش درآمدهای مالیاتی و تزریق آن به مناطق روستایی برای افزایش سرمایه‌گذاری استفاده می‌کنند. این نوع مالیات‌ها بیشتر بر مراکز و بنگاه‌هایی اعمال می‌شود که توان تجاری و یا تولیدی بیشتری دارند (ایمانی جاجرمی و نوایی، ۱۳۹۳، ص. ۲۵). دهیاری‌ها می‌توانند با بهره‌گیری از روش‌های جدید تأمین مالی برای اجرای طرح‌های توسعه‌ای و اقتصادی در روستا و بهره‌گیری از ظرفیت سرمایه‌گذاران و بخش خصوصی زمینه درآمدزایی و فعالیت‌های اقتصادی و اشتغال‌زایی در مناطق روستایی را فراهم کنند که این امر سبب جذب و توسعه گردشگری روستایی می‌شود.

-
1. Liu & et al
 2. Chen & et al
 3. Zheng
 4. Piao
 5. Cramon Taubadel & et al

۳.۱. گردشگری روستایی

امروزه گردشگری تقریباً در هر منطقه از کره زمین به عنوان یک صنعت مهم محسوب می گردد؛ به شکلی که مدت ها به عنوان یک ابزار قدرتمند برای توسعه، ترغیب رشد اقتصادی، افزایش تبادل خارجی، سرمایه گذاری در بخش های کوچک و اشتغال محلی شناخته شده است (پترسون و همکاران^۱، ۲۰۰۸، ص. ۴۰۸). در سال های اخیر نیز به عنوان یک فعالیت چندبعدی و چندوجهی زندگی بسیاری از افراد را تحت تأثیر قرار داده است (کورنیوانا و همکاران^۲، ۲۰۱۹، ص. ۱۳۷)؛ به طوری که اغلب از آن به عنوان فرصتی برای ترویج توسعه اقتصادی و اجتماعی یاد می شود (لاچیتیگنولا و همکاران^۳، ۲۰۰۷، ص. ۱۹۲). ارزش و اهمیت صنعت گردشگری امروزه تا آن جای است که سازمان جهانگردی از آن به عنوان یکی از بزرگ ترین و پردرآمدترین صنایع دنیا نام برده است (سازمان جهانی گردشگری^۴، ۲۰۰۶). پس صنعتی است که توسعه آن نیازمند شناخت و آگاهی کافی از مسائل و عوامل مؤثر اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در هر منطقه است (منهاس و همکاران^۵، ۲۰۱۶).

برنامه ریزی و مدیریت صحیح و هماهنگ در زمینه گردشگری روستایی، مسئولیتی پیچیده است؛ چراکه تنوع در زمینه گردشگری روستایی زیاد است و از طرفی، به علت اینکه یک فعالیت غیررسمی و درعین حال اختیاری است، مدیریت و تحت نفوذ قرار دادن آن دشوار است (قنبری، ۱۳۸۸، ص. ۱۴۲). گردشگری روستایی برای آنکه بتواند به تعادلی پایدار میان جوامع محلی، حفظ محیط زیست همراه با ارتقاء سطح کیفیت زندگی دست یابد و فعالیت های گردشگری پایدار را شکل دهد، به یک سیستم مدیریتی قوی نیازمند است، مدیریتی که بتواند در زمینه بهره دهی گردشگری در نواحی روستایی با نگرش سیستمی و با تأکید بر توسعه پایدار شکل گیرد (جوان و سقایی، ۱۳۸۳، ص. ۱۱۹). بنابراین برای ایجاد موازنه و تعادل میان نیازهای جوامع

-
1. Patterson & et al
 2. Kurniawana & et al
 3. Lacitignola & et al
 4. WTO, 2006
 5. Manhas & et al

محلی روستایی، گردشگران و اهداف صنعت گردشگری، باید مدیریت به‌طور هماهنگ، مدبرانه و کارآمد به سیاست‌گذاری، تدوین قوانین، دستورالعمل‌ها و رهنمودها اقدام نماید (سیدعلی‌پور و دیگران، ۱۳۸۹، ص. ۹). در حال حاضر گردشگری نواحی روستایی در کشور علی‌رغم چندگانگی مدیریتی (میراث فرهنگی و گردشگری، بنیاد مسکن، دفاتر امور روستایی و...) فاقد مدیریت منسجم بوده و تجربه نشان داده موفق‌ترین مدیران در این زمینه مدیران محلی یا دهیاران روستایی هستند. دهیاری به‌عنوان نهاد متولی اداره امور روستا و تحقق بخش توسعه پایدار روستایی وظایف متعدد و گسترده‌ای دارد.

۳.۲. دهیاری‌ها و گردشگری روستایی

سازمان میراث فرهنگی و گردشگری متولی بخش گردشگری است، ولی با توجه به اینکه دهیاری‌ها مدیریت محلی در سطح روستا را بر عهده دارند و از طرف دیگر سیاست عمومی دولت بر واگذاری فعالیت‌های تصدی‌گری بخش دولتی به بخش خصوصی و نهادهای عمومی غیردولتی است، همچنین با عنایت به قوانین و مقررات وضع شده در زمینه شورای اسلامی روستایی و دهیاری‌ها که در آن‌ها وظایف و اختیاراتی برای این نهادها مشخص گردیده است، لذا آن‌ها می‌توانند نقش اصلی در توسعه گردشگری روستایی ایفا نمایند. برخی از مهم‌ترین قوانین و مقررات مرتبط با وظایف و اختیارات دهیاری‌ها در زمینه گردشگری به شرح زیر است:

۱. در بند (ج) ماده (۶۱) قانون برنامه چهارم توسعه، اجرای برنامه مدیریت پسماندهای کشور توسط شهرداری‌ها، بخشداری‌ها و دهیاری‌ها با روش‌های فنی، زیست‌محیطی و بهداشتی پیش‌بینی شده است.

۲. در بند (ج) ماده (۱۵۶) برنامه سوم (که توسط ماده ۱۰۵ قانون برنامه چهارم تنفیذ گردیده است) همکاری در حفاظت از ابنیه و آثار تاریخی و فرهنگی و بافت‌ها و محوطه‌های فرهنگی و تاریخی و ممانعت از تغییر کاربری آن‌ها جزو وظایف شوراهای اسلامی و دهیاری‌ها آمده است.

۳. در بند (۸) ماده (۶۹) قانون وظایف و تشکیلات شوراهای اسلامی و بند (۷) ماده (۱۰) اساسنامه دهیاری ها، همکاری مؤثر با مسئولان ذی ربط در جهت حفظ و نگهداری منابع طبیعی واقع در محدوده و حریم روستا جزو وظایف دهیار ذکر شده است.

۴. در بند (۸) ماده (۱۰) اساسنامه دهیاری ها نیز تشویق و ترغیب روستاییان به توسعه صنایع دستی و اهتمام به ترویج، توسعه و بازاریابی محصولات دامی و کشاورزی از جمله وظایف دهیار آمده است.

۵. براساس بند (۳۲) ماده (۱۰) اساسنامه مذکور تشریک مساعی با سازمان میراث فرهنگی در حفظ بناها و آثار باستانی روستا نیز جزو وظایف و اختیارات دهیاری ها است.

۶. همچنین آیین نامه اجرایی ماده (۱۵۶) تنفیذی قانون برنامه سوم توسعه (موضوع ماده ۱۰۵ قانون برنامه چهارم توسعه) مصوب ۸/۵/۸۴ هیئت وزیران، وظایف مختلفی را از جمله مطالعه و شناخت و بررسی مشکلات، نیازها و توانمندی های روستاها در زمینه میراث فرهنگی، مساعدت و همکاری در جهت حفظ، نگهداری و تعیین حریم بافت تاریخی، آثار و ابنیه تاریخی و گلزار شهدا، مساعدت و مشارکت در زیباسازی و ایمنی فضاهای فرهنگی، بافت ها و آثار تاریخی، بقاع متبرکه، آرامگاه مشاهیر، مساجد و ... ، حمایت از تشکیل و توسعه فعالیت انجمن های میراث فرهنگی، انجمن های هنری، فرهنگی، انجمن دوستداران میراث فرهنگی، حمایت از صاحبان مشاغل سنتی و بومی، جلوگیری از تخریب و سرقت و سایر جرائم علیه میراث فرهنگی و ... بر عهده شوراهای اسلامی و دهیاری ها گذاشته است.

علاوه براین چنان که در بند (ب) ماده (۱۳۷) قانون برنامه چهارم پیش بینی شده است، وظایف تصدی گری دولت در امور توسعه و عمران روستایی با تصویب هیئت وزیران همراه با منابع مالی ذی ربط به دهیاری ها واگذار می شود. این امر گام مهمی در تقویت این نهاد عمومی غیردولتی محسوب می شود.^۱ در این راستا، براساس توافقات به عمل آمده با سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، دهیاران می توانند برای روستاهای که جاذبه های خاص گردشگری و طبیعت گردی دارند، طرح هایی را تهیه کنند و همچنین براساس تفاهم نامه ای که با وزارت کشور

1. (www.agroparsco.com)

منعقد شده، دهیاران روستاها موظف به ارائه خدمات به گردشگران هستند (رضوانی، ۱۳۸۷، ص. ۳۵۵).

۴. روش‌شناسی و معرفی منطقه مورد مطالعه

هدف تحقیق حاضر از نوع کاربردی و روش انجام آن توصیفی-تحلیلی است. برای جمع‌آوری اطلاعات لازم از دو روش اسنادی و میدانی (ابزار پرسشنامه) استفاده شده است. بنابراین جهت پاسخگویی به سؤال تحقیق، اطلاعات و داده‌ها از منطقه مورد مطالعه جمع‌آوری گردیده است. در تحقیق حاضر با توجه به پرسش‌های مطرح شده و در راستای پاسخگویی علمی به سؤال پژوهش، به تبیین چگونه بودن و چرایی وضعیت مسئله و ابعاد آن پرداخته شده است. براساس چارچوب نظری، ۱۲ شاخص برای توسعه گردشگری در سه بعد (کاهش بیکاری و توسعه اشتغال، تلاش به منظور افزایش درآمد و تشویق به سرمایه‌گذاری) به شرح جدول ۲ برای بررسی عملکرد دهیاران منطقه مورد مطالعه در قالب طیف لیکرت، کمی گردید. بنابراین با توجه به مطالعات انجام شده در زمینه عملکرد دهیاران شاخص‌های تحقیق به شرح جدول (۳) است.

جدول ۳- شاخص‌های عملکرد دهیاران در جهت توسعه گردشگری

مأخذ: یافته‌های محقق در پیشینه، ۱۴۰۰

متغیر	شاخص
کاهش بیکاری و توسعه اشتغال	ایجاد بازارهای هفتگی و محلی در روستا
	آموزش روستاییان در جهت افزایش مهارت‌های شغلی گردشگری
	معرفی جاذبه‌های گردشگری روستا
	ایجاد اشتغال از طریق گسترش فعالیت‌های مانند صنایع دستی و گردشگری
تلاش به منظور افزایش درآمد	معرفی و عرضه تولیدات روستا به گردشگران
	افزایش بهره‌وری و سوددهی از طریق گردشگری
	همکاری با دستگاه‌های ذی‌ربط جهت توسعه خدمات مورد نیاز فعالیت‌های اقتصادی
	حمایت و کنترل قیمت تولیدات روستایی
تشویق به سرمایه‌گذاری	ارتباط مستقیم و بدون واسطه دهیاری با فعالان اقتصادی روستا
	تسهیل در بررسی و صدور پروانه‌های کسب و کار

متغیر	شاخص
	جذب سرمایه برای توسعه فعالیت های کشاورزی، صنایع دستی و گردشگری
	جذب حمایت های مالی بانک ها و سازمان های ذیربط

در ادامه به بررسی میزان آلفای کرونباخ در هر یک از ابعاد تحقیق پرداخته شده است. با توجه به آنچه که در جدول (۴) قابل مشاهده است، سؤالات پژوهش از قابلیت و پایایی مناسب برخوردار هستند.

جدول ۴- میزان آلفای کرونباخ در متغیرهای پژوهش

مأخذ: یافته های محقق در پیشینه، ۱۴۰۰

متغیر	آلفای کرونباخ	
کاهش بیکاری و توسعه اشتغال	۰.۹۵	۰.۹۸
تلاش به منظور افزایش درآمد	۰.۹۶	
تشویق به سرمایه گذاری	۰.۹۴	

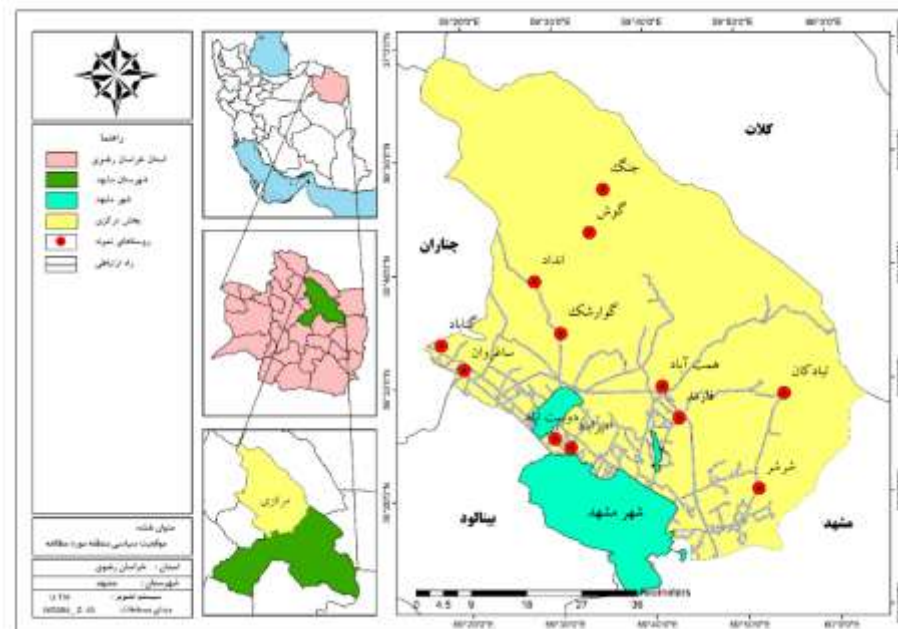
جهت عملیاتی سازی مطالعه، بخش مرکزی شهرستان مشهد به عنوان منطقه مورد مطالعه انتخاب گردید (شکل ۱)؛ زیرا این بخش به علت ضعف مدیریت و عقب ماندگی روستاها شاهد افزایش مهاجرت در منطقه است، همچنین به دلیل قرار گرفتن شهر مشهد که قطب گردشگری شرق کشور است و سالانه به طور میانگین حدود ۳۰ میلیون گردشگر ملی و بین المللی وارد آن می شود، یکی از مهم ترین بخش های استان خراسان رضوی است. جامعه آماری تحقیق شامل کلیه روستاهایی است که دارای جمعیتی بالای ۱۰۰ نفر هستند، و روستاهای نمونه هم شامل روستاهایی است که دارای دهیاری هستند؛ چراکه هدف پوهش حاضر بررسی عملکرد دهیاران در زمینه توسعه گردشگری در روستاهای بخش مرکزی شهر مشهد است. لذا در منطقه مورد نظر ۲۴۷ روستا وجود داشته که باتوجه به آخرین سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سرشماری سال ۱۳۹۵، ۲۰۰ روستا دارای جمعیتی بالای ۱۰۰ نفر بوده که طبق جدول زیر و براساس انتخاب تصادفی، دو روستا در هر دهستان به منظور تحلیل فضایی بهتر عملکرد دهیاران در سطح بخش مرکزی شهرستان مشهد به عنوان روستاهای نمونه انتخاب گردیدند (جدول ۵).

طبق سرشماری ۱۳۹۵ دوازده روستای منتخب دارای جمعیتی برابر با ۲۷۳۴۵ نفر بالغ بر ۷۸۸۶ خانوار بوده‌اند. باتوجه به اینکه خانوارها در روستاهای مورد مطالعه جامعه آماری (۷۸۸۶ خانوار) محسوب می‌شوند، حجم نمونه باتوجه به فرمول کوکران و با خطای ۰/۰۵ درصد معادل ۳۶۷ خانوار تعیین گردید که این افراد از میان افراد منطقه به‌طور تصادفی انتخاب شده‌اند (جدول ۳ و شکل ۲).

جدول ۵- روستاهای نمونه، حجم خانوار و تعداد نمونه در هر روستا (۱۳۹۵)

مأخذ: مرکز آمار استانداری خراسان رضوی، ۱۳۹۵

ردیف	دهستان	نام روستا	جمعیت	تعداد خانوار	سال تأسیس دهیاری	حجم نمونه براساس خانوار
۱	طوس	دوست‌آباد	۸۹۶۹	۲۵۷۶	۸۱/۶/۱۳	۱۲۰
۲		امیرآباد	۴۷۹۲	۱۳۱۶	۸۱/۳/۶	۶۱
۳	میان ولایت	ساغروان	۴۴۵۵	۱۱۷۵	۸۵/۵/۱۶	۵۵
۴		گناباد	۵۱۰	۱۷۲	۸۵/۵/۱۶	۱۰
۵	تبادکان	همت‌آباد	۱۶۲۱	۴۷۷	۸۱/۶/۱۳	۲۲
۶		فارمد	۲۸۰۹	۸۵۶	۸۱/۶/۱۳	۴۰
۷	کنویست	تبادکان	۱۵۹۶	۵۰۸	۸۱/۶/۱۳	۲۴
۸		شرشر	۵۷۳	۱۷۷	۸۶/۵/۳	۸
۹	کارده	گوش	۲۴۷	۹۱	۸۱/۶/۱۳	۴
۱۰		جنگ	۱۵۳	۵۷	۸۵/۵/۱۶	۳
۱۱	درزآب	انداد	۵۷۷	۱۶۵	۸۵/۲/۱۶	۵
۱۲		گوارشک	۱۰۴۳	۳۱۶	۸۱/۳/۶	۱۵
۱۳		جمع	۲۷۳۴۵	۷۸۸۶		۳۶۷

شکل ۱. موقعیت روستاهای مورد مطالعه در بخش مرکزی و شهرستان مشهد در استان خراسان رضوی و کشور

مأخذ: نقشه پایه استانداری خراسان رضوی، ۱۳۹۵

پس از تعیین شدن نمونه‌ها، از طریق ابزار پرسشنامه محقق ساخته براساس شاخص‌ها، اقدام به جمع‌آوری داده‌ها به صورت میدانی گردیده است. قابل ذکر است که برای روایی شاخص‌ها از دو روش استفاده از پیشینه‌های مطالعاتی و همچنین پانل تخصصی متشکل از اساتید دانشگاهی و کارشناسان (۱۰ نفر) استفاده گردید. همچنین جهت ارزیابی پایایی داده‌ها از آزمون آلفای کرونباخ (مقدار آلفای کرونباخ ۰.۹۸ به دست آمده است) استفاده شد، نتایج، نشان پایا و قابل اعتماد بودن داده‌ها برای انجام تحقیق را نشان می‌دهد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی و استنباطی (میانگین، انحراف معیار و ضریب تغییرات و آزمون آنالیز واریانس) در نرم افزار SPSS و برای اولویت‌بندی روستاها از لحاظ عملکرد دهیاران، مدل Vikor (وزن‌دهی مورد استفاده در مدل Vikor مدل آنتروپی شانون است) مورد استفاده قرار گرفته است و برای نمایش

رتبه به دست آمده و تحلیل فضایی عملکرد دهیاران از نرم افزار GIS استفاده شده است. در ادامه با توجه به اهمیت مدل ویکور به تشریح مراحل مدل پرداخته شده است. به منظور استفاده از تکنیک ویکور برای سنجش تفاوت مناطق روستاهای نمونه از نظر میان عملکرد دهیاران در زمینه توسعه گردشگری ابتدا ماتریس خام در سه بعد (کاهش بیکاری و توسعه اشتغال، تلاش به منظور افزایش درآمد و تشویق به سرمایه گذاری)، از میانگین داده‌های پرسشنامه‌ای در قالب ۱۲ نقطه روستایی و ۳ بعد تشکیل گردید، سپس اقدام به نرمال سازی ماتریس از رابطه زیر استفاده شد:

$$f_{ij} = \frac{x_{ij}}{\sqrt{\sum_{j=1}^n x_{ij}^2}}$$

که در آن، x_{ij} مقدار اولیه و f_{ij} مقدار نرمال شده گزینه i ام و بعد j ام است. نتیجه داده‌های نرمال شده ماتریس نرمال است. در گام بعدی اقدام به تعیین بهترین و بدترین مقدار برای همه توابع معیارها گردید؛ به طوری که اگر تابع معیار نشان دهنده سود (مثبت) باشد، بهترین و بدترین مقادیر براساس رابطه زیر محاسبه می شود:

$$f_i^* = \max_j f_{ij}, \quad f_i^- = \min_j f_{ij}$$

و اگر تابع معیار نشان دهنده هزینه (منفی) باشد، بهترین و بدترین مقادیر براساس رابطه زیر محاسبه می شود:

$$f_i^* = \min_j f_{ij}, \quad f_i^- = \max_j f_{ij}$$

بدین ترتیب، می توان بهترین و بدترین مقادیر را برای معیارها مشخص کرد. در مرحله بعد اقدام به تعیین وزن برای هر کدام از شاخص ها گردید، زیرا برای بیان اهمیت نسبی شاخص ها/ معیارها، باید وزن نسبی آنها را تعیین کرد. بدین منظور، روش های گوناگون مانند Linmap، ANP، FAHP، آنتروپی شانون، بردار ویژه، توان رتبه ای وجود دارد، که متناسب با نیاز می توان از آنها استفاده کرد. در پژوهش حاضر، از روش آنتروپی برای تعیین وزن شاخص ها استفاده شده است.

تجمع آن براساس رابطه های زیر صورت می گیرد:

$$S_j = \sum_{i=1}^n \frac{w_i(f_{ij}^* - f_{ij})}{f_j^* - f_j^-}$$

$$R_j = \max_j [w_i(f_{ij}^* - f_{ij}) / (f_j^* - f_j^-)]$$

که در آن، S_j فاصله از گزینه i نسبت به راه حل ایده آل (ترکیب بهترین) و R_j فاصله گزینه i از راه حل ایده آل منفی (ترکیب بدترین) است. رتبه بندی عالی براساس S_j و رتبه بندی بد براساس مقادیر R_j انجام خواهد شد. به دیگر سخن، R_j و S_j ، به ترتیب، L^+ و L^- از متره های L_p را نشان می دهند. در نهایت مقدار Q_i از طریق رابطه زیر محاسبه می شود:

$$Q_i = v \left[\frac{S_i - S^*}{S^- - S^*} \right] + (1 - v) \left[\frac{R_i - R^*}{R^- - R^*} \right]$$

که در آن:

$$S^* = \min_j S_j, S^- = \max_j S_j$$

$$R^* = \min_j R_j, R^- = \max_j R_j$$

و v وزن راهبرد (اکثریت معیارها) یا حداکثر مطلوبیت گروهی است. $\frac{S_i - S^*}{S^- - S^*}$ میزان فاصله از راه حل ایده آل مثبت گزینه i ام را نشان می دهد. به دیگر سخن، $\frac{R_i - R^*}{R^- - R^*}$ نشان دهنده فاصله از راه حل ایده آل منفی برای گزینه i ام است. در صورتی که $v > 0.5$ ، شاخص Q_i دارای حداکثر توافق و زمانی که $v < 0.5$ ، این شاخص نشان دهنده حداکثر نگرش منفی است. در کل، $v = 0.5$ به معنی توافق گروهی برابر است. براساس مقادیر Q_i گزینه ها که در مرحله ششم محاسبه شد، می توان به رتبه بندی گزینه ها پرداخت. گزینه های دارای مقدار Q_i بیشتر در اولویت بالاتر قرار می گیرند و مقادیر Q_i کوچک تر به معنی رتبه پایین تر و مطلوب بودن آن گزینه است (حاجی نژاد، ۱۳۹۴، ص. ۱۸۵-۱۷۷).

۵. یافته های توصیفی

از بین ۳۶۷ پاسخگو در روستاهای مورد بررسی ۷۸/۵ درصد از افراد مرد و ۲۱/۵ زن هستند. اغلب افراد مورد بررسی دارای تحصیلات دیپلم و سیکل به ترتیب با ۲۷/۰ و ۳۳/۰ درصد بوده اند

و عمده پاسخگویان (۳۰ درصد) در گروه سنی ۳۰-۳۹ سال قرار داشته‌اند، همچنین ۱۳/۱ درصد بیکار، ۱۸/۳ درصد زارع، ۱۱/۷ درصد باغدار، ۱۲/۵ درصد دامدار، ۱۱/۴ درصد صنعتگر، ۲۲/۳ درصد شغل کارمندی و خدماتی و ۱۰/۶ درصد دارای سایر شغل‌ها بوده‌اند. همچنین در ادامه به ارزیابی عملکرد دهیاری‌ها در شاخص‌های تحقیق پرداخته شده است و میانگین، انحراف معیار و ضریب تغییرات در شاخص‌های تحقیق در جدول (۵) مشخص شده است. همانگونه که در جدول مشاهده می‌شود، از نظر مردم محلی، بیشترین عملکرد دهیاری‌ها در بعد کاهش بیکاری و توسعه اشتغال به شاخص «تلاش دهیاری برای ایجاد بازار هفتگی و محلی» با میانگین ۳.۱۳ تعلق دارد و کمترین عملکرد دهیاری‌ها به شاخص «عملکرد دهیاری برای معرفی جاذبه‌های گردشگری» با میانگین ۲.۵۶ مربوط است. ضریب تغییرات هم در شاخص «تلاش دهیاری برای ایجاد بازار هفتگی و محلی» کمتر بوده که نشان‌دهنده نظرات نزدیکتر پاسخگویان و میزان پراکندگی کمتر است.

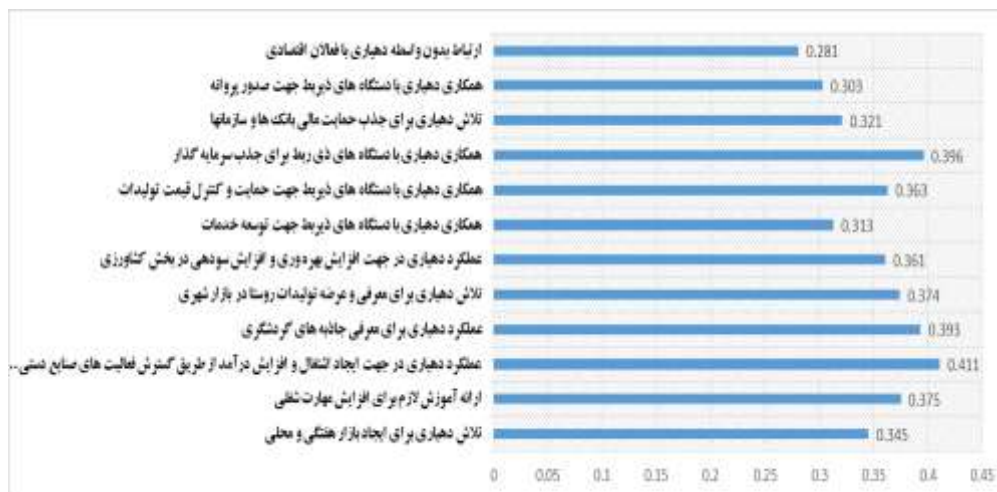
از میان شاخص‌های بعد تلاش به منظور افزایش درآمد بیشترین عملکرد دهیاری‌ها در شاخص «همکاری دهیاری با دستگاه‌های ذی‌ربط جهت توسعه خدمات» با میانگین ۳.۲۹ و کمترین عملکرد دهیاری‌ها به شاخص «همکاری دهیاری با دستگاه‌های ذی‌ربط جهت حمایت و کنترل قیمت تولیدات» با میانگین ۲.۸۴ اختصاص دارد. ضریب تغییرات هم در شاخص «همکاری دهیاری با دستگاه‌های ذی‌ربط جهت توسعه خدمات» کمتر بوده که نشان‌دهنده نظرات نزدیکتر پاسخگویان و میزان پراکندگی کمتر است.

از میان شاخص‌های بعد تشویق به سرمایه‌گذاری بیشترین عملکرد دهیاری‌ها در شاخص «ارتباط بدون واسطه دهیاری با فعالان اقتصادی» با میانگین ۳.۲۹ و کمترین عملکرد دهیاری‌ها به شاخص «همکاری دهیاری با دستگاه‌های ذی‌ربط برای جذب سرمایه‌گذار» با میانگین ۲.۸ اختصاص دارد. ضریب تغییرات هم در شاخص «ارتباط بدون واسطه دهیاری با فعالان اقتصادی» کمتر بوده که نشان‌دهنده نظرات نزدیکتر پاسخگویان و میزان پراکندگی کمتر است.

جدول ۶. میانگین، انحراف معیار و ضریب تغییرات متغیرهای پژوهش

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

ابعاد تحقیق	شاخص‌های تحقیق	میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات
کاهش بیکاری و توسعه اشتغال	تلاش دهیاری برای ایجاد بازار هفتگی و محلی	۳.۱۳	۱.۰۷۹	۰.۳۴۵
	ارائه آموزش لازم برای افزایش مهارت شغلی	۲.۸۶	۱.۰۷۲	۰.۳۷۵
	عملکرد دهیاری در جهت ایجاد اشتغال و افزایش درآمد از طریق گسترش فعالیت‌های صنایع دستی و گردشگری	۲.۵۷	۱.۰۵۶	۰.۴۱۱
	عملکرد دهیاری برای معرفی جاذبه‌های گردشگری	۲.۵۶	۱.۰۰۶	۰.۳۹۳
تلاش به منظور افزایش درآمد	تلاش دهیاری برای معرفی و عرضه تولیدات روستا در بازار شهری	۲.۹۲	۱.۰۹۱	۰.۳۷۴
	عملکرد دهیاری در جهت افزایش بهره‌وری و افزایش سوددهی در بخش کشاورزی	۲.۹۲	۱.۰۵۴	۰.۳۶۱
	همکاری دهیاری با دستگاه‌های ذی‌ربط جهت توسعه خدمات	۳.۲۹	۱.۰۲۹	۰.۳۱۳
	همکاری دهیاری با دستگاه‌های ذی‌ربط جهت حمایت و کنترل قیمت تولیدات	۲.۸۴	۱.۰۳۲	۰.۳۶۳
تشویق به سرمایه‌گذاری	همکاری دهیاری با دستگاه‌های ذی‌ربط برای جذب سرمایه‌گذار	۲.۸	۱.۱۱	۰.۳۹۶
	تلاش دهیاری برای جذب حمایت مالی بانک‌ها و سازمان‌ها	۳.۱۱	۰.۹۹۸	۰.۳۲۱
	همکاری دهیاری با دستگاه‌های ذی‌ربط جهت صدور پروانه	۳.۵۶	۱.۰۷۷	۰.۳۰۳
	ارتباط بدون واسطه دهیاری با فعالان اقتصادی	۳.۶۲	۱.۰۱۷	۰.۲۸۱

شکل ۲. مقدار ضریب تغییرات شاخص‌های پژوهش

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

۵. ۱. بررسی تفاوت میانگین عملکرد دهیاران در جهت توسعه گردشگری به تفکیک روستاهای

مورد مطالعه

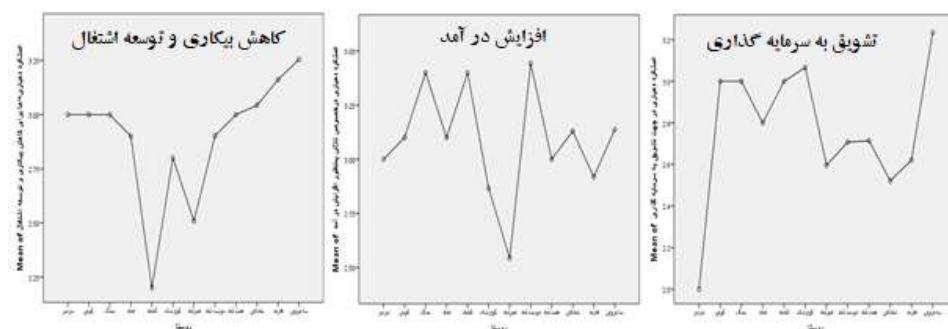
برای بررسی تفاوت میانگین عملکرد دهیاران در جهت توسعه گردشگری به تفکیک روستاهای مورد مطالعه با توجه به نرمال بودن ابعاد تحقیق و بیشتر از دو گروه بودن روستاهای مورد مطالعه از آزمون آنالیز واریانس یک طرفه استفاده می‌شود. لذا برطبق نتایج به دست آمده از آزمون تحلیل واریانس یک طرفه در جدول (۷) نتایج نشان می‌دهد، سطح معناداری آزمون در این ابعاد از مطالعه کمتر از ۰.۰۵ به دست آمده است. بنابراین تفاوت میانگین عملکرد دهیاران در جهت توسعه گردشگری به تفکیک روستاهای مورد مطالعه مورد پذیرش قرار می‌گیرد.

جدول ۷- مقایسه میانگین ابعاد تحقیق به تفکیک روستاهای مورد مطالعه

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

میزان معناداری	آماره F	میانگین مربعات	درجه آزادی	جمع مربعات	شاخص
۰.۰۳	۱.۹۹	۲.۱۵	۱۱	۲۳.۶۴	بین گروهی
		۱.۰۸	۳۵۵	۳۸۲.۷۵	درون گروهی
			۳۶۶	۴۰۶.۳۸	مجموع
۰.۰۰	۳.۴۴	۳.۱۹	۱۱	۳۵.۱۰	بین گروهی
		۰.۹۳	۳۵۵	۳۲۹.۷۵	درون گروهی
			۳۶۶	۳۶۴.۸۶	مجموع
۰.۰۴	۱.۸۶	۲.۲۱	۱۱	۲۴.۳۳	بین گروهی
		۱.۱۹	۳۵۵	۴۲۱.۵۲	درون گروهی
			۳۶۶	۴۴۵.۸۵	مجموع

در شکل (۳) نیز میانگین ابعاد عملکرد دهیاران در جهت توسعه گردشگری به تفکیک روستاهای مورد مطالعه قابل مشاهده است. لذا همان‌طور که در شکل مذکور می‌توان مشاهده کرد، بیشترین میانگین بعد کاهش بیکاری و توسعه اشتغال به تفکیک روستاهای مورد مطالعه در روستای ساغروان و کمترین آن نیز در روستای گناباد مشاهده می‌شود. در بعد تلاش به‌منظور افزایش درآمد نیز بیشترین میانگین به تفکیک روستاهای مورد مطالعه در روستای دوست‌آباد و کمترین آن نیز در روستای امیرآباد مشاهده می‌شود، همچنین در بعد تشویق به سرمایه‌گذاری بیشترین میانگین به تفکیک روستاهای مورد مطالعه در روستای ساغروان و کمترین آن نیز در روستای شرشر مشاهده می‌شود. درعین حال نیز باتوجه به اینکه انجام مقایسه‌های چندگانه (بررسی تفاوت بین میانگین‌های گروه‌های جفتی) در ارائه گزارش پژوهش توسط پژوهشگر و محقق اختیاری است (حبیب‌پور و صفری، ۱۳۹۱، ص. ۵۷۱) و همچنین به دلیل تعداد بالای گروه‌ها جدول خروجی آن بسیار طولانی است، ضرورتی برای ارائه گزارش آن نیست.

شکل ۳. میانگین ابعاد تحقیق به تفکیک روستاهای مورد مطالعه

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

۵.۲. تحلیل فضایی عملکرد دهیاران در توسعه گردشگری منطقه مورد مطالعه

تحلیل فضایی عملکرد دهیاران در توسعه گردشگری منطقه مورد مطالعه از طریق مدل ویکور انجام شده است. در جدول (۸) می‌توان ماتریس اولیه که شامل میانگین متغیرهای تحقیق و وزن هر یک از شاخص‌های مورد مطالعه است را مشاهده نمود.

جدول ۸ - میانگین ابعاد توسعه گردشگری به تفکیک روستا و وزن هر بعد

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

روستا	کاهش بیکاری و توسعه اشتغال	تلاش به منظور افزایش درآمد	تشویق به سرمایه‌گذاری
شرشر	۲.۸	۳.۱۸	۲.۵
گوش	۲.۸۵	۳.۳۵	۳
جنگ	۳	۳.۵۳	۳.۰۳
انداد	۲.۸۸	۳.۲۵	۲.۹۳
گناباد	۲.۶۸	۳.۵۸	۲.۹۸
گوارشک	۲.۷۵	۳.۳	۲.۹۵
امیرآباد	۲.۶۲	۳.۰۷	۲.۷۳
دوست‌آباد	۲.۷۷	۳.۳	۲.۸۳
همت‌آباد	۲.۸۱	۳.۰۶	۲.۷۹
تبادکان	۲.۹۹	۳.۱	۲.۸۶
فارمد	۲.۸۷	۳.۲۷	۲.۷۹

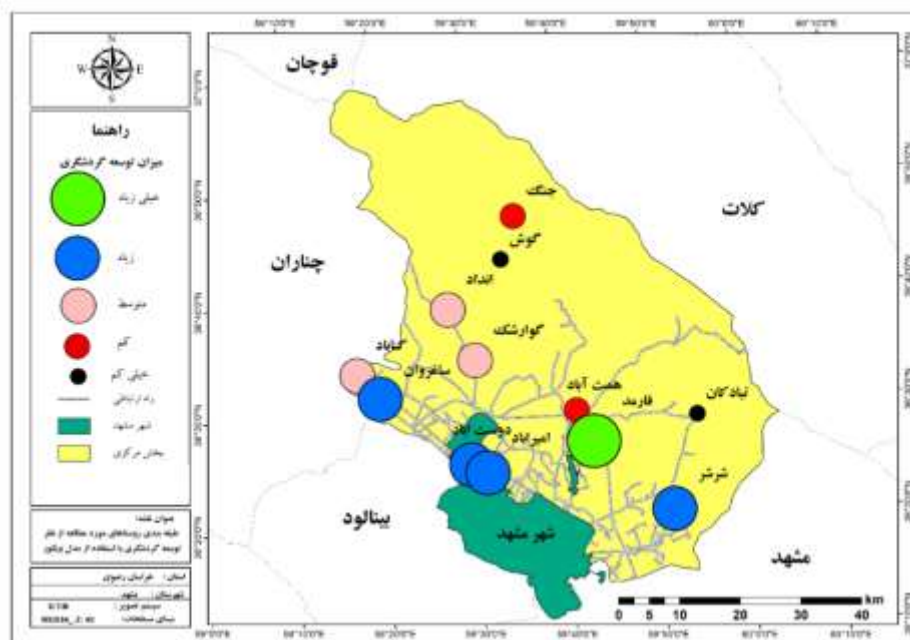
روستا	کاهش بیکاری و توسعه اشتغال	تلاش به منظور افزایش درآمد	تشویق به سرمایه گذاری
ساغروان	۲.۷۶	۳.۴۷	۳.۲۴
وزن	۰.۱۹	۰.۳۳	۰.۴۸

در مجموع، بعد از طی مراحل تحلیل ویکور نتایج این مدل به قرار جدول (۹) و شکل (۴) است. با توجه به آنچه که در جدول مذکور قابل مشاهده است، کمترین امتیاز تحلیل ویکور در ابعاد توسعه گردشگری روستایی که ناشی از عملکرد دهیاران است، مربوط به دو روستای فارمد و امیرآباد به ترتیب با امتیاز ۰.۰۰۰ و ۰.۲۳۳ می شود که در ردیف اول و دوم قرار می گیرند. بیشترین امتیاز هم مربوط به دو روستای تبادکان و گوش به ترتیب با امتیاز ۰.۹۳۰ و ۰.۹۷۹ است که در ردیف یازدهم و دوازدهم قرار می گیرند. در شکل (۴) موقعیت فضایی روستاهای مورد مطالعه در پنج گروه در بخش مرکزی شهرستان مشهد را می توان مشاهده نمود.

جدول ۹- مجموع، ماکزیمم و امتیاز نهایی مدل ویکور

مأخذ: یافته های پژوهش، ۱۴۰۰

رتبه	امتیاز نهایی Q	Rj	Sj	روستا
۵	۰.۳۴۶	۰.۰۰۲۱	۰.۰۰۴۲	شرشر
۱۲	۰.۹۷۹	۰.۰۰۴	۰.۰۰۸۹	گوش
۱۰	۰.۶	۰.۰۰۳۴	۰.۰۰۴۸	جنگ
۷	۰.۵۰۸	۰.۰۰۲۴	۰.۰۰۵۸	انداد
۶	۰.۴۷۶	۰.۰۰۲۵	۰.۰۰۵۱	گناباد
۸	۰.۵۱۳	۰.۰۰۲۶	۰.۰۰۵۴	گوارشک
۲	۰.۲۳۳	۰.۰۰۱۶	۰.۰۰۳۸	امیرآباد
۳	۰.۲۹۱	۰.۰۰۱۷	۰.۰۰۴۳	دوست آباد
۹	۰.۵۷۴	۰.۰۰۲۵	۰.۰۰۶۶	همت آباد
۱۱	۰.۹۳	۰.۰۰۴۱	۰.۰۰۷۸	تبادکان
۱	۰	۰.۰۰۱۲	۰.۰۰۱۴	فارمد
۴	۰.۳۳۶	۰.۰۰۲۵	۰.۰۰۳	ساغروان

شکل ۴. میزان امتیاز حاصل از تحلیل ویکور به تفکیک روستاهای مورد مطالعه

مأخذ: نقشه پایه استانداری خراسان رضوی، ۱۳۹۵

۶. نتیجه‌گیری و پیشنهادها

دهیاری‌ها به‌عنوان متولیان امر مدیریت روستایی نقش مهمی در معرفی و شناساندن جامع و واقعی روستاها به کارآفرینان و سرمایه‌گذاران شهری دارند. آنها می‌توانند با تهیه لیستی از ظرفیت‌ها و جذابیت‌ها و محدودیت‌ها و تنگناها در معرفی روستاها به گردشگران نقش مؤثری داشته باشند و با ایجاد بسترسازی و مشارکت با مردم محلی، زمینه جذب سرمایه‌گذاری در ظرفیت‌های توسعه گردشگری را فراهم کنند. درعین حال نیز از مهم‌ترین ارکان توسعه گردشگری، مدیریت گردشگری است که نقشی مهم در هماهنگی فعالیت‌های توسعه گردشگری بر عهده دارد. گردشگری روستایی نیز به‌عنوان یک مجموعه اجتماعی و اقتصادی و زیست‌محیطی با ابعادی پیچیده و مرتبط با هم نیازمند مدیریتی توانا و آگاه به مسائل روستایی

و گردشگری است. از این رو هدف پژوهش حاضر بررسی و تحلیل عملکرد دهیاری ها در جهت توسعه گردشگری در بخش مرکزی شهرستان مشهد بود.

نتایج نشان می دهد از نظر مردم محلی، بیشترین عملکرد دهیاری ها در بعد کاهش بیکاری و توسعه اشتغال به شاخص «تلاش دهیاری برای ایجاد بازار هفتگی و محلی» با میانگین ۳.۱۳ تعلق دارد و کمترین عملکرد دهیاری ها به شاخص «عملکرد دهیاری برای معرفی جاذبه های گردشگری» با میانگین ۲.۵۶ مربوط است. در عین حال نیز از میان شاخص های بعد تلاش به منظور افزایش در آمد بیشترین عملکرد دهیاری ها در شاخص «همکاری دهیاری با دستگاه های ذی ربط جهت توسعه خدمات» با میانگین ۳.۲۹ و کمترین عملکرد دهیاری ها به شاخص «همکاری دهیاری با دستگاه های ذی ربط جهت حمایت و کنترل قیمت تولیدات» با میانگین ۲.۸۴ اختصاص دارد. همچنین از میان شاخص های بعد تشویق به سرمایه گذاری بیشترین عملکرد دهیاری ها در شاخص «ارتباط بدون واسطه دهیاری با فعالان اقتصادی» با میانگین ۳.۲۹ و کمترین عملکرد دهیاری ها به شاخص «همکاری دهیاری با دستگاه های ذی ربط برای جذب سرمایه گذار» با میانگین ۲.۸ اختصاص دارد. نتایج آزمون آنالیز واریانس نیز نشان می دهد، تفاوت میانگین عملکرد دهیاران در جهت توسعه گردشگری به تفکیک روستاهای مورد مطالعه مورد پذیرش قرار می گیرد. در عین حال نیز باتوجه به نتایج مدل ویکور، روستاهای فارمد، امیرآباد و دوست آباد جزو روستاهایی هستند که عملکرد دهیاران در آنها به علت جاذبه های گردشگری، موقعیت جغرافیایی و نزدیک بودن شهر مشهد بهتر از سایر روستاهاست بنابراین، عوامل مذکور در روستاهای مورد مطالعه سبب شده است که این روستاها و روستاهایی که چنین شرایطی دارند وضعیت بهتری نسبت به سایر روستاهای مورد مطالعه از نظر گردشگری داشته باشند اما در روستاهای چون تبادکان، گوش و جنگ به علت فاصله بیشتر از شهر مشهد و راه های اصلی سبب شده است که در زمینه عملکرد دهیاران در این روستاها و روستاهای مشابه عملکرد نسبتاً نامناسب تری داشته باشند. در مجموع می توان گفت نتایج پژوهش حاضر با نتایج محققانی چون منشی زاده و همکاران (۱۳۹۳)، سقایی و جوانبخت قهفرخی (۱۳۹۱)، ورلی و همکاران (۲۰۱۳)

و واسکس د لا توره و همکاران (۲۰۱۲) مطابقت دارد در مجموع باتوجه به یافته‌های پژوهش پیشنهادهای زیر را می‌توان ارائه نمود:

توصیه می‌شود که دهیاران در ایجاد امکانات آموزشی و ایجاد اشتغال در بخش‌های دارای پتانسیل روستا سعی بیشتری نمایند. همچنین باتوجه به نتایج بررسی حاضر، عملکرد دهیاران در زمینه‌هایی چون معرفی و عرضه تولیدات روستا به گردشگری، ارائه آموزش لازم برای افزایش مهارت شغلی، افزایش بهره‌وری و افزایش سوددهی، برای معرفی جاذبه‌های گردشگری و ایجاد اشتغال و افزایش درآمد در سطح پایینی قرار دارد، لذا پیشنهاد می‌گردد که دهیاران در زمینه‌های گفته شده تلاش بیشتری داشته باشند و عملکرد خود را در تمام زمینه‌ها به‌ویژه موارد بیان شده بهتر نمایند. همچنین مواردی چون بازنگری در وظایف دهیاری‌ها، تشکیل گروه‌های مختلف محلی، آموزش دهیاران به‌خصوص در راستای گردشگری، افزایش آگاهی اجتماعات روستایی و غیره پیشنهاد می‌گردد.

کتابنامه

۱. احمدوند، م. (۱۳۹۳). بررسی تأثیر دهیاری‌ها بر توسعه پایدار روستایی در شهرستان بویراحمد. فصلنامه روستا و توسعه، ۱۷ (۱۷)، ۲۳-۴۲.
۲. اروجی، ح.، علیزاده، م.، ابیانه، و.، و صفوی، س.ر. (۱۳۹۷). تبیین و ارائه مدل ارزیابی اقتصاد گردشگری روستایی در ایران. مجله آمایش جغرافیا فضا، ۱ (۲۹)، ۱۰۷-۱۳۲.
۳. استعلاجی، ع.، خانی، ع.، و اللهقلی‌نژاد، م. (۱۳۹۰). نقش دهیاری‌ها در توسعه روستایی. مجله دانشنامه (جغرافیا) دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات، پیاپی ۱۲، ۲۲-۱۵.
۴. استعلاجی، ع. (۱۳۹۱). بررسی الگوی مدیریت روستایی در ایران با تأکید بر مدیریت محلی و مشارکت دهیاری‌ها. انجمن جغرافیای ایران، ۱۰ (۳۲)، ۲۵۷-۲۳۹.
۵. ایمانی جاجرمی، ح.، و نوابی، آ. (۱۳۹۳). بررسی راه‌های دستیابی دهیاری به درآمدهای پایدار براساس ظرفیت اجتماع محلی. مجله توسعه روستایی، ۶ (۲)، ۲۵۴-۲۳۳.
۶. ایمانی، ب. (۱۴۰۱). الگوی مدیریتی در ژئوتوریسم؛ با تأکید بر کارآفرینی در نواحی روستایی (مورد: شهرستان محلات). مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، ۲۰ (۲)، شماره پیاپی ۳۹، ۱۹۳-۱۶۷.

۷. بساک، س.، و دین پرست، س. (۱۳۹۹). بررسی نقش گردشگری روستایی در توسعه اقتصادی روستاهای هدف گردشگران. *جغرافیا و روابط انسانی*، ۳(۱)، ۲۸۶-۲۷۰.
۸. جوان، ج.، و سقایی، م. (۱۳۸۳). نقش گردشگری روستایی در توسعه منطقه‌ای- با تأکید بر مدیریت روستایی. *مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی*، ۲ (بهار و تابستان ۱۳۸۳)، ۱۲۴-۱۰۹.
۹. خزایی، ف.، مشکى، ع.، و نجارزاده، م. (۱۴۰۰). مدیریت محلی و نقش آن در توسعه زیست محیطی فضاهای دارای توان‌های اکوتوریسمی (مورد: دهستان برغان، شهرستان ساوجبلاغ). *مجله علوم جغرافیایی (جغرافیای کاربردی)*، ۱۷(۳۷)، ۳۲-۱۶.
۱۰. رستمی، ش.، مظفری، ف.، رحیمی مقدم، ج.، و ذوالفقاری، ا.ع. (۱۳۹۳). ارزیابی عملکرد دهیارها در توسعه روستایی، مطالعه موردی: دهیاری‌های شهرستان ایوان، استان ایلام. *مجله مسکن و محیط روستا*، ۱۴۹، ۱۱۹-۱۰۳.
۱۱. رضوانی، م.ر. (۱۳۸۳). *مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی توسعه روستایی در ایران*. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
۱۲. سربرقی مقدم، ت.، بوزرجهری، خ.، و قاسمی، م. (۱۳۹۴). ارزیابی عملکرد دهیاران در فرایند توسعه پایدار روستایی از دیدگاه روستائیان، مورد مطالعه، بخش طرقله شهرستان بینالود. *مجله آمایش جغرافیا فضا*، ۶(۱۹)، ۱۳۶-۱۱۹.
۱۳. سقایی، م.، و جوانبخت قهفرخی، ز. (۱۳۹۱). تحلیلی بر عملکرد مدیریت روستایی در رابطه با گردشگری - با تأکید بر توسعه پایدار. *همایش ملی توسعه روستایی، گیلان*.
۱۴. سیدعلی پور، خ.، اقبالی، ن.، و بخشنده، ع. (۱۳۸۹). مدیریت گردشگری روستایی و نقش آن در توسعه روستایی. *نشریه پژوهشگر مدیریت*، ۷(۱۹)، ۶۹-۵۲.
۱۵. صفری علی اکبری، م.، کردوانی، پ.، و مرادی، ف. (۱۳۹۳). تعیین زمینه‌های سرمایه‌گذاری بخش خصوصی برای توسعه فعالیت‌های صنایع روستایی در نواحی روستایی شهرستان کرمانشاه. *چشم‌انداز جغرافیا (مطالعات انسانی)*، ۶(۱۶)، ۶۹-۵۲.
۱۶. عنابستانی، ع.ا.، محمدی، س.ع.، روستا، م.، صیادی آنگلی، م.، و آوریده، ا. (۱۳۹۳). نقش دهیاری‌ها در پایداری جمعیت سکونتگاه‌های روستایی، (مطالعه موردی: بخش میمند فارس). *مطالعه برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی*، ۲۸، ۷۲-۵۹.

۱۷. قنبری، ی. (۱۳۸۸). گردشگری روستایی، رویکردی جدید در مدیریت روستایی کشور. پیک نور-علوم انسانی، ویژه علوم اجتماعی ۷(۳)، ۱۵۱-۱۴۲.
۱۸. منشی‌زاده، ر.، رحمانی‌فضلی، ع.، همایون‌پور، س.ه.، و رسائی‌خورشیدی، ف. (۱۳۹۳). دهیاری‌ها و نقش آن در مدیریت توسعه گردشگری روستایی. کنفرانس بین‌المللی اقتصاد، حسابداری، مدیریت و علوم اجتماعی.
۱۹. مهدوی، د. (۱۳۹۱). تدوین الگوی مطلوب مدیریت نوین توسعه روستایی در ایران. گاهنامه پژوهشی دانشگاه پیام‌نور چهارمحل و بختیاری، ۶، ۱۶-۱.
۲۰. میرزایی، م.، و شهیدی، ک. (۱۳۸۶). بررسی عوامل مؤثر بر حضور زنان روستائی در فعالیت‌های آموزشی و ترویجی کشاورزی، مطالعه موردی: شهرستان‌های بافت و زرند استان کرمان. نشریه توسعه و بهره‌وری، ۲(۳ و ۴) بهار ۱۳۸۶، ۱۱-۱.
۲۱. نوری‌زمان‌آبادی، س.ه.، و امینی‌فسخودی، ع. (۱۳۸۶). سهم توسعه کشاورزی در توسعه روستایی، مطالعه موردی: مناطق روستایی استان اصفهان. مجله علوم کشاورزی ایران، ۳۸(۲)، ۲۶۳-۲۷۵.

22. Alam, G. M., Hoque, K. E., Khalifa, T. B., Siraj, S. B., & Ghani Muhammad, F. B. A. (2009). The role of agriculture education and training on agriculture economics and national development of Bangladesh. *African Journal of Agricultural Research*, 4(12), 1334-1350.
23. Ataei, P., Karimi, H., Ghadermarzi, H., & Norouzi, A. (2020). A conceptual model of entrepreneurial competencies and their impacts on rural youth's intention to launch SMEs. *Journal of Rural Studies*, 75, 185-195.
24. Atchoarena, D., & Holmes, K. (2004). The Role of Agricultural Colleges and Universities in Rural Development and Lifelong Learning in Asia. *Asian Journal of Agriculture and Development*, 2 (1 & 2), 15-24.
25. Atkočiūnienė, V., Vazonienė, G., & Aleksandravičius, A. (2018). The role of rural development administrators in rural institutions. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, 40(2), 143-154.
26. Castro-Arce, K., & Vanclay, F. (2020). Transformative social innovation for sustainable rural development: An analytical framework to assist community-based initiatives. *Journal of Rural Studies*, 74, 45-54.
27. Chen, Z. J., Zhou, B., & Tang, W. D. (2006). The practice of new village movement in South Korea and its enlightenment to the construction of new countryside in China. *Agricultural Economic Problems*, (2), 150-155.

28. Cosgrove, W. J., & Loucks, D. P. (2015). Water management: Current and future challenges and research directions. *Water Resources Research*, 51(6), 4823-4839.
29. Cramon-Taubadel, S von., Anríquez G., Haen H de., & Nivjevskiy, O. (2009). Investment in developing countries' food and agriculture: Assessing agricultural capital stocks and their impact on productivity. Expert Meeting on How to Feed the World in 2050. Rome: *Food and Agriculture Organization of the United Nations*.
30. Cunha, C., Kastenholz, E., & JoãoCarneiro, M. (2020). Entrepreneurs in rural tourism: Do lifestyle motivations contribute to management practices that enhance sustainable entrepreneurial ecosystems?. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 44, 215-226. <https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2020.06.007>
31. Goea (Vlavian – Gurmeza), M., & Hitruc (Stefănică), M. (2009). The Role of the PublicAdministration and the Rural Development. *EIRP Proceedings*, 4, 110–113.
32. Kurniawana, F., Adriantoa, L., Bengenc, D.G., & Prasetyo, L.B. (2019). The social-ecological status of small islands: An evaluation of island tourism destination management in Indonesia. *Tourism Management Perspectives*, 31, 136-144
33. Lacitignola, D., Petrosillo, I., Cataldi, M. & Zurlini, G. (2007), Modelling socio-ecological tourism-based systems for sustainability. *Ecological Economics*, 206, 191-204.
34. Liu, Y. S. (2007). Rural transformation development and new countryside construction in eastern coastal area of China. *Acta Geographica Sinica*, 62(6), 563–570.
35. Liu, Y., Zang, Y., & Yang, Y. (2020). China's rural revitalization and development: Theory, technology and management. *Journal of Geographical Sciences*, 30(12), 1923-1942.
36. Millán Vazquez de la Torre, G., Hidalgo, L. A., & Arjona Fuentes, J. M. (2012). The nature and characteristics of sustainable rural tourism. *Rosa dos Ventos*, 4 (4), 556-574.
37. Park, D.-B., & Yoon, Y.-S. (2010). Developing sustainable rural tourism evaluation indicators. *International Journal of Tourism Research*, 13(5), 401–415,
38. Patterson, T.M., Niccolucci, V., & Marchettini, N. (2008). Adaptive environmental management of tourism in the Province of Siena, Italy using the ecological footprint. *Journal of Environmental Management*, 86, 407–418.
39. Piao, L. Z. (2011). The overview of new village movement in South Korea. *Journal of Southwest University for Nationalities (Humanities and Social Sciences Edition)*, 32(4), 55–59.

40. Rist, S., Chidambaranathan, M., Escobar, C., Wiesmann, U., & Zimmermann, A. (2007). Moving from sustainable management to sustainable governance of natural resources: The role of social learning processes in rural India, Bolivia and Mali. *Journal of rural studies*, 23(1), 23-37.
41. Subrahmanyam, C.V.V., & Ravichandran, K. (2013). The Role of Universities in Rural Development. *IOSR Journal of Business and Management (IOSR-JBM)*, 8(5), 23–27.
http://www.academia.edu/7373540/The_Role_of_Universities_in_Rural_Development [07 11 2017].
42. Tomashuk, I. (2017). Problems and prospects of management of rural development. *Baltic Journal of Economic Studies*, 3(5), 214-220.
43. Tulla, A. F., Vera, A., Guirado, C., & Valldeperas, N. (2020). The return on investment in social farming: a strategy for sustainable rural development in rural Catalonia. *Sustainability*, 12(11), 4632.
44. Urquía-Grande, E., Lorain, M.A., IlmariRautiainen, A., & Cano-Montero, E.I. (2021). Balance with logic-measuring the performance and sustainable development efforts of an NPO in rural Ethiopia. *Evaluation and Program Planning*, 87, 101944. <https://doi.org/10.1016/j.evalprogplan.2021.101944>.
45. Vaidyanathan, S., & Sundar, V. (2011). The Role of Public Sector Enterprises in Rural Development and Social Welfare. *International Journal of Managing Public Sector Information and Communication Technologies (IJMPICT)*, 2 (1), 23–33. DOI: 10.5121/ijmpict.2011.2103.
46. Vanthillo, T., & Verhetsel, A. (2012). Paradigm change in regional policy: towards smart specialisation? Lessons from Flanders (Belgium). *Belgeo Revue belge de géographie* 1–2. <http://belgeo.revues.org/7083>
47. Wassie, S. B. (2020). Natural resource degradation tendencies in Ethiopia: a review. *Environmental Systems Research*, 9(1), 1-29.
48. Wehrli, R., Weber, F., Stettler, J., & Taufer, B. (2013). Challenges of sustainability management in tourism destinations. *TW Zeitschrift für Tourismuswissenschaft* 2013, 5 (1), 41-55.
49. Weyland, F., Colacci, P., Cardoni, A., & Estavillo, C. (2021). Can rural tourism stimulate biodiversity conservation and influence farmer's management decisions?. *Journal for Nature Conservation*, 64, 126071. <https://doi.org/10.1016/j.jnc.2021.126071>
50. Zeho, F. H., Prabowo, A., Estiningtyas, R. A., Mahadiansar, M., & Sentanu, I. G. E. P. S. (2020). Stakeholder collaboration to support accountability in village fund management and rural development. *Journal of Socioeconomics and Development*, 3(2), 89-100.
51. Zheng, W. X. (2006). The achievements and lessons of new village movement in South Korea. *Agricultural Economic Problems*, 27(10), 74–78.